

СТУДЕНТТЕРДІҢ АҒЫЛШЫН ТІЛІН МЕНГЕРУДЕГІ ЖЕТІСТІКТЕРІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПРЕДИКТОРЛАРЫ

*Қабдықалымқызы Ә.¹, Аюпова Г.Т.², Султанова Н.К.³, Ақманова Ғ.Р.⁴

¹докторант, Alikhan Bokeikhan University, Семей, Қазақстан,
e-mail: k.assem81@mail.ru

²PhD доктор, Alikhan Bokeikhan University, Семей, Қазақстан,
e-mail: gulbarshin63@mail.ru

³п.ғ.к., Alikhan Bokeikhan University Семей, Қазақстан, e-mail: wrach100@mail.ru

⁴п.ғ.к., Alikhan Bokeikhan University, Семей, Қазақстан,
e-mail: raxmetollavna@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада студенттердің ағылшын тілін оқу барысында тілді тез меңгеріп, психологиялық кедергілерді өзіндік ұстаным көзқарасымен, интуициясымен шешу бағдарларының жаңа педагогикалық амалдарын ұсыну көзделген. Көрнекті әдебиеттанушы Н.Келімбетовтің ар-ұжданмен бетпе-бет тақырыбында жазған философиялық ой-тұжырымдарын адамның мінез-құлқындағы күншілдіктің тигізетін кесірін он үш диалогтың постулаттарында қарастырғандығын негізге алынған. Н.Келімбетовтің еңбегіндегі күншілдіктен туындайтын психологиялық бағыттардың жан-жақтылығына назар аударатырып, ондағы күншілдік мәселесін ағылшын жазушылары мен қазақ ойшылдарының даналық сөздеріндегі рухани байланысқа қатысты қарастырдық. Ондағы өлімнен бетер қатерді туындататын қызғаныш, тәкаппарлық, ашу және ашуланшақтық, жалқаулық, ашкөздік, нәпсіқұмарлық сынды күнәлердің зардабын әшкерелеп қана қоймай, осындай келеңсіздіктерден сақтандыру үшін педагогикалық білім мен тәрбие үрдісінде қолдануды ұсындық. Өйткені, теріс предикаторлар адамдардың психологиялық деңгейін төмендетіп, қоғамдағы әртүрлі аспектілерге негативті көзқарасты таратуға ықпал етеді. Пессимист адамдардың психологиялық деңгейінде теріс предикаторлардың ең келеңсіз түрі күншілдік басым болатынын және оны жеңудің жолдарын іздеуде педагогикалық бағдарды барлық замандардағы философия, әдебиет жауһарларына назар аудару күн тәртібінен түскен емес. Сондықтан, мақалада тіл үйрену және студенттің өзін-өзі дамыту кезегінде тілдің шұрайлы философиялық даму барысындағы ізденіс көздеріне тірек болатын педагогикалық ұстанымдардың логикалық постулаттарына назар аудартылды.

Тірек сөздер: предикат, пессимист, болжау, логика, постулат, белгі, сана, педагогика, психология, ұғым, қатынас, іс-әрекет, анықтама

Негізгі ережелер

Кез келген іс-әрекет адамның жаратылысына, табиғи болмысына сай психологиялық бәдіретін (портрет) аңғартады. Бүгінгі күнде психология саласында жазылған кітаптар өте көп, өйткені әр адам үшін психологиялық сауаттылық салауатты өмір сүрудің басты талаптарының біріне айналып отыр. Жоғары оқу орындарында оқытылатын психология пәні әр саланың болашақ мамандары үшін арнайы ізденістерге әкеледі. Мәселен, тарих, география, әлеуметтік салалар бойынша білім алып жатқан студенттер үшін психология пәні ауқымында жергілікті халықтардың стереотиптік, ғұрыптық ерекшеліктеріне мән беріле этнопсихология пәні ауқымында қарастыру қажет болса, ал

экономика, сауда, туризм саласында негізгі акцент қарым-қатынас, іскерлік және тез шешім қабылдау сынды психологиялық даярлықты қажет ететіндігі сөзсіз.

Кіріспе

Жалпы психология ғылымын адамтану әрі қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыратын этикалық элементтердің көріністеріне қарай жіктеу, зерделеу, тұжырымдар беру тым ерте замандарда жазылған ойшыл-философтардың трактаттарынан бастап үзілмей келе жатқан үрдіс деуге болады. Өйткені, философтар психологиялық ой-тұжырым тую үрдісінде қоғамның даму динамикасына сәйкес сол кезеңдегі адамзаттың іс-әрекетіне, тұрмыс-салты мен әдет-ғұрпына және басқа да тіршілік элементтерінің басты тұстарына мән бере отырып, қоғамдағы қозғаушы күш психологиялық предикторларға баса мән берген. Сондықтан, осы мақалада студенттердің ағылшын тілін оқудағы жетістіктерінің психологиялық предикторлары жөнінде ой айту ауқымында көрнекті әдебиеттанушы, энциклопедист-ғалым, суреткер, аудармашы һәм сөз шебері Немат Келімбетовтің адам бойындағы психологиялық деңгейдің ең зиянды тұсы күншілдік туралы айтқан он үш диалогындағы цитаталарға назар аудардық.

Материалдар мен әдістер

Дағдылы сөйлеу тіліне қосымша өзге тілді саналы түрде үйрену ең алдымен адамның өзінің ынтасынан бастау алып, сауатты меңгеру үрдісі ішкі мотивациясы арқылы дамиды. Әсіресе мамандық таңдауда ағылшын тілін аса қажет ететін қызмет барысында маман тек тілді түсініп, сөйлей білуден өзге этикетті сақтау шараларын қаперде ұстауы абзал. Өйткені, қарым-қатынас құралының ең бастысы сөз болғанымен, сөздің шырайын келтіретін және қарым-қатынастың оң нәтижеге жету жолдарын шешетін ол адамның психологиялық қалыбы. Осы мәселені Ж.Аймауытұлы «Психология» атты еңбегінде «Бұл кітапты бала оқытушыларға ұсынамыз. Қала берсе, кімде-кім әлеуметпен, қоғаммен қатынасын, қызмет ететін болса, соның бәріне де психология пайдалы кітап деп ойлаймыз. Хат танитын жай қазақ та арындамай оқи алса, недәуір білім алар деп сенеміз. Мәтіннің логикалық жағы – жалпы ғылыми мәтіндерге ортақ негізгі ерекшеліктердің бірі. Логикалық және оларды бейнелейтін тілдік бірліктерсіз ғылыми мәтінді көз алдымызға елестетудің өзі мүмкін емес. Мәтіндегі ақпарат, олардың кеңейген түрде берілуі, ойталқы т.т. соның барлығы мәтіндегі түрлі-түрлі мәндік қатынастар негізінде берілсе, өз кезегінде бұлар логикалық бірліктердің қатысуынсыз жүзеге аспайды. Мәтіннің логикалық мәнішілік (мәнмәтіндегі) мәндеріне байланысты түрлі топтарды құрайды», - дей келе мәтіннің логикалық жағына тән салыстыру, қарама-қарсы қою, шектеу, салыстыру, ұқсастықты көрсету сынды компаративистикалық постулаттарға бөліп жіктейді [1].

12 тараудан, 102 параграфтан тұратын Жүсіпбек Аймауытұлының «Психология» атты зерттеу кітабы оқу құралы үлгісінде қазақ тілінде жазылған бастапқы сүбелі еңбектердің бірі.

Нәтижелер мен тақылау

Postulate – латын тілінен аударғанда *postulātum* «талап ету, сұрау», «сұраныс» деген ұғымды береді [2].

Сондықтан ой жалғастығы сөздің құрылымын түзгенде мәтіндегі логикалық мақсат, себеп-салдар, нақтылыққа назар аударту қажет. Ж.Аймауытұлы «Психология» кітабында жан, сана, ақыл-ой, дене, сезім, ынта, күш-қуат, қиял және т.б. ұғымдарға тоқталып, мән-мағынасына үнілген. Жан қуаты санада екендігін қазақ ойшылдары ерте заманнан аңғарғандығына Н.Келімбетов ерекше тоқталған. Ол «Күншілдік» («Зависть») атты кітабында аталмыш тақырыпты дала данышпандарының айтқандарын орыс тіліне аударып, предикаттық логика тұрғысында терең талдаған. «Предикат» термині латын тіліндегі *praedicatum* - мәлімделген, айтылған деген сөз [3]. Ол бір тақырыпқа қатысты айтылатын тұжырымды білдіреді. Демек, күншілдік, бақытсыздық, пессимизм бұл теріс пікірлердің предикаттық көрсеткіштері. Предикаттық логика-бұл қарапайым мәлімдемелердің ішкі құрылымын ескере отырып, ойлауды және басқа тілдік контекстерді зерттейтін символдық логиканың бөлімі. Предикаттық логиканың маңызды ерекшелігі-жалпы атаулар (мысалы, «адам», «қала», «металл»), қасиеттер белгілері («ақылды», «ескі», «электр өткізгіш») және қарым-қатынас белгілері («кәрі», «Солтүстік», «ауыр») белгілердің бір санатына жататындар ретінде қарастырылады, атап айтқанда, предикаторлар - заттық-ақиқат функторлар санаты. Предикаторлар функцияларды бейнелейді, олардың жалпылай қарастыратын объектілері бар болғанымен, мағыналары - шындықты бағалауға негізделеді. Яғни, классикалық логикадағы - «шындық» және «жалған» түсініктерін салыстыратын функцияны білдіреді [4].

Күншілдікті (қызғаныш, көреалмаушылық) қазақ және ағылшын лингвистикалық мәдениеттерінің эмоционалды контенті ретінде талдау барысында алдымен тарихи ретроспективада әлеуметтік шындық ретінде түсіну ілгері замандардағы мифологиялық шығармалардан бастау алады. Күншілдіктің «семантикасы» Авеста, Арташастра, Ману заңдары сияқты шығармаларда көрініс тапқан ежелгі шығыс діни-философиялық ілімдеріне оралтады. «Күншілдік» ұғымына философиялық көзқарастардың қалыптасуы конфуцийизмде, даосизмде, буддизмде көрінеді. Қызғаныш құбылысының алғашқы философиялық түсіндірмелері ежелгі ойшылдардың – Ксенофон, Демокрит, Афины Антистен, Платон, Аристотель, Эпикур, Сенеканың еңбектерінде кездеседі. Күншілдік феномені мен тұжырымдамасын талдау және зерттеу жаңа еуропалық ойшылдардың көптеген еңбектеріне арналған. Олардың ішінде Ф.Бэкон, ф. де Ларошфуко, Т. Гоббс, Р. Декарт, Б. Спиноза, Б. Мандевиль, М. Монтейн, Ж.-Ж. Руссо, И. Кант, А. Шопенгауэр және т. б. шығармаларында күншілдік құбылысын түсіндіруде жалпы осы философтар осы категорияны жеке тұлғаның атрибуциясы ретінде қарастырды. Яғни, біз бұны қазақ және ағылшын тіліндегі мәтіндерді талдау барысында адамның психологиялық қалыбына жете үнілу және ойшылдардың предикативті тұжырымдарының сәйкестік тұстарын салыстыра қабылдау, логикалық ой дамыту, мәнерлі де тұшымды сөз саптау кезегінде пайдалы деп санаймыз.

Мысалы, Бөлтірік шешеннің «Жаның жеті жаманнан аман болсын» дейтін өсиетіндегі: «Күншілдік деген бар, содан сақтан,
Кекшілдік деген бар, содан сақтан.
Астамшылық деген бар, одан алыс жүр,
Сараңдық деген бар, одан қалыс жүр.
Қараулық деген бар, одан таза бол,
Бәлеқорлық деген бар, одан ада бол,
Ынсапсыздық деген бар, содан аман бол» - деген шумақтар

Н.Келімбетовтің аудармасында былай берілген:

«Зависть - есть такое чувство, берегись ее,
Мстительность – есть такая вещь, берегись ее,
Кичливость - есть такая вещь, будь от нее подальше,
Скупость - есть такая вещь, будь от нее чист,
Клевета - есть такая вещь, будь от нее подальше,
Жадность - есть такая вещь, берегись ее [5].

«Envy -there is such a feeling, beware of it,
Vindictiveness is such a thing, beware of it,
Arrogance is such a thing, be away from it,
Avarice is such a thing, be clean from it,
- there is such a thing, stay away from it,

• Greed - there is such a thing, beware of it» (аударма Қабдыхалыққызы Ә.)

Дәл осы ойды Мәскеу гуманитарлық-экономикалық институтының психология профессоры, биология ғылымдарының докторы, Ю. Щербатых «Күншілдік - бұл ең зиянды сезім! Егер құмарлық, ашкөздік, мақтаншы адамға рахат сыйласа, күншілдік өмірді уландыратын жағымсыз эмоциялардың тұтас кешенін сезінуге мәжбүр етеді. Ол барлық жақсылықты жаманға айналдырады: басқалардың қуанышы - тітіркендіріп, басқалардың жетістіктері мен артықшылықтары - өзінің кемшілік тұстарын сезіндіреді. Өйткені, бұл адам өзінің әлсіздігі мен дәрменсіздігін мойынағысы келмейді», - дейді, өзінің «Өлімге апаратын жеті күнә» атты психологиялық талдау еңбегінде [6].

Бөлтірік шешеннің өсиет-өлеңіндегі күншілдік пан күншіліктен туындайтын жеті жаман қасиеттерді Н.Келімбетовтің тақырыпты әрі қарай тарқату кезегінде жыраулар мен қазақ классик жазушылардың және орыс, ағылшын, неміс, француз әдебиетіндегі даналық ойлармен, мақал-мәтелдермен, сонымен қатар діни кітаптардағы ойлармен сабақтастыра отырып философиялық тұрғыда қарастырған.

Н.Келімбетов күншілдікке мынадай түсініктеме берді:

- күншіл адамның ішкі жан дүниесі кедей әрі шектеулі болады, сондықтан кең дүние оған бұршақтай ғана болып көрінуі бек мүмкін;
- күншілдік көп қырлы сезім болғандықтан, оның барлық түрлерін айқындау жұмбақ тауға шығуға бет алған тәрізді;
- ежелгі заманнан бері күншілдікке тән көреалмаушылық сезімі көптеген қиратулар, апаттар мен қылмыстардың себебі болды;
- күншілдік, қызғаныш, қай жерде пайда болса да, маңайдағының бәрін бұзады және барлық жақсылық атаулыны күйдіріп жібереді;

- күншілдік, қызғаныш тек екі адамның арасындағы жанжал емес, бұл жүздеген, мыңдаған, миллиондаған адамдарға қатысты, сондықтан олардың арасындағы қақтығыстар маңызды әлеуметтік коннотацияға ие болуы мүмкін;

- күншіл адамдарға өсек пен өсек-аяңды біртіндеп тарату тән;

- күншілдік таза түрінде ешбір сотта қарастырылмайды. Әдетте, күншілдіктің, көреалмаушылықтың, қызғаныштың өзі емес, одан туындаған қылмыстар мен оқиғалар айыпталады.

- қызғаныш бәрімізге түсінікті, біреудің кінәсінің заттай дәлелі ретінде қарастырыла алмайды, сондықтан, азаматтық немесе қылмыстық соттарға емес, ар-намыс пен ар-ождан сотына берілуі керек;

- қызғаныш қан соратын жабысқақ кене тәрізді... [5].

«Күншілдік» предикторы философиялық және психологиялық тұрғыдан қарастырылады, ал әдеби шығармаларда негізінен дұшпандықта көрінетін сезім ретінде, басқа адамның еңбегіне, табысына, жетістігіне, сұлулығына іштарлық етуден туындайтын көзқарас. Қызғаныш, көреалмаушылық, күншілдік, іштарлық құбылысына қатысты философиялық талдауларды ежелгі жазбалардан табуға болады. Платон мен Аристотель бұл сезімнің моральдық-этикалық аспектілеріне назар аударған. Мәселен, Аристотель: «Жартылай интеллигенттер, қызғаншақ, туғаннан - құл. Олар басқа адамдардың ойлары мен білімін айта алатын қабілетке ие, бірақ өздерінің емес. бірақ нақты іс жасауға келгенде олардың өз пікірі де, қорытындысы да жоқ», - деп ең алдымен бұл күншілдіктен зиялы қауым өкілдері арылуын ескерген [7].

Неміс философы А. Шопенгаур күншілдік туралы былай дейді: «an envious person is like a wild beast in a wild forest, he is always ready to tear apart with sharp fangs, like steel sabers, everyone who stands above him» [5] яғни, «күншіл адам – ну ормандағы өткір тісті жабайы аң сияқты, ол басқалар өзінен асып кетпес үшін әрқашан одан жоғары тұрғандардың бәрін әрқашан талауға дайын» деген анықтама берген. Ағылшын философы, тарихшы, публицист, мемлекет қайраткері, эмпиризм мен ағылшын материализмінің негізін қалаушы Ф.Бэкон күншілдік туралы былай дейді: «Rudeness breeds hatred»- «Дөрекілік жеккөрушілікті тудырады»; «those who want to achieve everything at once out of stubbornness and vanity are characterized by a sunny character. They will always be jealous, because no one should surpass them» - «бәріне бірден қол жеткізгісі келетіндер күншілдік мінезімен ерекшеленеді. Олар қызғаншақ, өйткені олардан ешкім асып кетпеуі керек» [8].

Р.М.Шамионов күншілдіктің көп қырларын ескере отырып, жеке байланысын былайша талдайды: әлеуметтік артықшылыққа күншілдік ету, ол сәтсіздіктің сыртқы атрибуттарымен байланысты және сәттілік күтуге итермелейді; интеллектуалдық қызғаныш, ол зейінділік қабілеттің артуына себеп болады, батыл қадам жасауға және табандылыққа бастайды [9].

Ағылшын тілін үйренудегі педагогикалық ұстанымдардың логикалық постулаттарына тоқталып өтейік. Ағылшын тілін үйренуде үш негізгі ұстаным бар:

- лингвистикалық ұстаным (linguistic principles): шет тілін меңгеру кезінде ана тілін есепке алу (nativelanguage effect), коммуникативтік құзыреттілік

(communicative competence), оқытылатын тілді аралық тіл жүйесі (interlanguage) ретінде меңгеру ерекшеліктерін есепке алу;

- когнитивті ұстаным (когнитивті принциптер): ішкі мотивацияны қолдану принципі (intrinsic motivation principle), сөйлеу бірліктерін автоматтандыру принципі (automaticity), студенттің жеке үлесін пайдалану принципі (strategic investment principle);

- эмоционалды-психологиялық ұстаным (affective principles): тілдік «мен» принципі (language ego), зерттелетін елдің тілі мен мәдениетін өзара байланысты меңгеру принципі (language - culture connection).

Ағылшын тілін үйренудегі педагогикалық ұстанымдар білім беру процесінің белгілі бір «заңнамалық» негізі болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Оқу процесін оңтайландырудағы жетістік мұғалімнің осы ұстанымдарды қаншалықты толық ұстанатындығына байланысты [10].

Ағылшын тілін үйрену - білім алушының үлкен жеке еңбегінің нәтижесі. Жоғары оқу орындарында шет тілінде сөйлеуді меңгеру маңызды кәсіби қасиеттердің дамуына ықпал етеді: шыдамдылық, қиындықтарды жеңе білу, дәлдік, дербестік және т.б.. Осы қасиеттердің барлығы студенттерге қажет.

Жоғарыда айтылғандардан, мұғалім студентке ағылшын тілін үйренудің қиындықтарын жеңуге көмектесуі керек және студентті шет тілін өзін-өзі адамгершілікке тәрбиелеу және ұлтаралық мәдениетті тәрбиелеудің маңыздылығын түсіну үшін қажетті маңызды пән ретінде дұрыс қабылдауға ынталандыруы және дайындауы керек. Ал білім алушы өз кезегінде осы қиындықтарды жеңуге барынша күш салуы тиіс. Тілді оқытудың монотондылығы мен күрделілігін болдырмау, оқу процесін дұрыс ұйымдастыру қиындықтарды жеңуге әкеледі, студенттің ағылшын тілін үйренуге деген ынтасын арттырады және оны ақпаратты қабылдаудың пассивті субъектісінен оқу процесінің белсенді қатысушысына айналдырады [11].

Студент өз білімін жаңа ақпарат алу үшін пайдаланады және оны толықтыру арқылы ғана қажетті нәтижеге қол жеткізе алады. Мұнда мұғалім маңызды және жетекші рөл атқарады. Жақсы оқытушы студенттің тілдік деңгейін нығайтуға, дамытуға және арттыруға ұмтылады. Тіл үйрену - белсенді процесс. Бұл дегеніміз, ең бастысы - тілді түсіну үшін белгілі бір білімге ие болу емес, оны көбейту және оны дұрыс жағдайда қолдану. Маман өз мамандығын өте жақсы білуі мүмкін, ал лингвистикалық білім жеткіліксіз болуы мүмкін. Ағылшын тілі мұғалімі жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, оқытуды құруы керек. Позитивті эмоцияларды қалыптастыру шет тілін оқыту процесінде ажырамас қажеттілігі болып табылады, себебі оқыту процесінде туындайтын түрлі келеңсіздіктен сақтандыру оқытушының тікелей міндеті болып келеді. Сол тұрғыдан алғанда оқытушы мына жағдайларды басты назарда ұстау керек:

- студенттерге қысым жасамау;
- студенттерге жауап табуға мүмкіндік беру;
- қызықты, әр түрлі материалдарды және оқытудың заманауи әдістері мен технологияларын қолдану;
- бақылау процесі оқуға ынталандыру ретінде әрекет етуі керек.

Қорытынды

Қорыта келе, ең бастысы, күншілдіктен қалай арылуға болады деген сауалға психологтар екі бағытты ұсынады. Оның біріншісі: Құдайға жалбарыну / prayers with tears; мейірімділікке қадам басу / mercy; болашақ туралы жақсы армандар / reflections on future benefits; кішіпейілділік/humility; болып жатқанның бәрін Құдайдың сыйы ретінде қабылдаңыз/ accepting everything that is happening as a gift from God.

Сондай-ақ, психологтар күншілдікті туындататын қызғаныш сезімінің қандай да бір көрінісі пайда болған кезде, «Мен неге жағымсыз эмоцияларды бастан кешіремін? Бұл маған не береді?» деген сұрақты ең алдымен өзіңізге қойып алғаныңыз дұрыс дейді. Ол туындайтын сауалдарға риторикалық және психологиялық тұрғыда дайын болуға машықтандыру барысында логикалық постулаттарды ескере отырып, ауқымды жұмысты талап ететіндігі түсінікті.

Алайда, психологтар өз кезегінде қызғаныш сезімі ойды бағдарлау үшін қажет деп санайды. Сондықтан, әр адам өз жолын таңдайтындығын ескере отырып, таңдалған жол үшін жауап беруге дайын болыңыз және өз жолыңызды басқа адамның жолымен салыстырудың қажеті жоқ, өйткені сіз өз таңдауыңызды жасадыңыз, ал басқа адам да өз таңдауын жасады дегенді ескерте отырып мынадай кеңестер береді:

– өзіңізді басқалармен салыстыруды тоқтатып, бірегейлігіңізге назар аударыңыз; - өзіңізді барлық болмысыңызбен қабылдаңыз;

– өзіңізге ұнаған мамандықты таңдаңыз;

– сүйікті ісіңізбен айналысыңыз. Осы кеңестерді тәжірибеден өткізіп, күн тәртібіне енгізгенде күншілдікке, қызғануға уақыт болмайды деп топшылайды. Біз, Н.Келімбетовтің адамзат психологиясының ең зиянды харекеттерге әкелетін «күншілдік» мінез-құлыққа қатысты айтқан педагогикалық ой-пікірлері бүгінгі күннің оқу-тәрбие құралдары үшін бағдаршам болуға әбден қажет деп санаймыз.

ӘДЕБИЕТ

[1] Аймауытов Ж. Психология. - Алматы, «Рауан», 1995. – 87 б.

[2] Уикипедия — ашық энциклопедиясы. – Кіру режимі: URL: <https://kk.wikipedia.org/wiki> [Қарастырылған күні 23.11.2022]

[3] Предикат. Что такое Предикат? – Режим доступа: URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/28976 [Дата обращения: 23.12.2022]

[4] Маркин В.И. Логика предикатов. Подготовка электронной публикации и общая редакция: Центр гуманитарных технологий. Ответственный редактор: А.В. Агеев. - Режим доступа: URL: <https://gtmarket.ru/concepts/6898> [Дата обращения: 25.12.2022]

[5] Келімбетов Н. Зависть. Тринадцать диалогов. – Москва: «Художественная литература», 2011. – С.43-44.

[6] Щербатых Ю. Общая психология. - Питер, 2008. - Режим доступа: URL: https://www.phantastike.com/common_psychology/gen_psych/html/ [Дата обращения: 25.12.2022]

[7] Аристотель. Риторика // Античные риторика. - М., 1978. - С. 93.

[8] Цитаты Бэкона. - Режим доступа: URL: <https://eksmo.ru/interview/10-tsitat-iz-knig-frensis-bekona-ID4390114/> [Дата обращения: 21.12.2022]

- [9] Шамионов Р. М. Субъективное благополучие личности: психологическая картина и факторы. - Саратов, 2008. - 268 с.
- [10] Зимняя И.А. Психология обучения иностранному языку в школе. М.; Просвещение, 1991. – С.46-48.
- [11] «Профессиональная направленность при обучении иностранным языкам». – Режим доступа: <https://apni.ru/article/195-professionalnaya-napravlennost-v-obuchenii> [Дата обращения: 21.12.2022]

REFERENCES

- [1] Аумауытов ЗН. Psikhologiya (Psychology). - Almaty, «Rauan», 1995. – 87 b. [in Kaz.]
- [2] Uikipediya — ashkyk, entsiklopediyasy (Wikipedia - Ashyk encyclopedias). – Kíru rezhimí: URL: <https://kk.wikipedia.org/wiki> [K. arastyrylgan kúni 23.11.2022] [in Rus.]
- [3] Predikat. Chto takoye Predikat? (Predicate. What is a Predicate?) – Rezhim dostupa: URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_fwords/28976 [Data obrashcheniya: 23.22.2022] [in Rus.]
- [4] Markin V.I. Logika predikatov (Predicate logic). Podgotovka elektronnoy publikatsii i obshchaya redaktsiya: Tsentr gumanitarnykh tekhnologiy. Otvetstvennyy redaktor: A.V. Ageyev. - Rezhim dostupa: URL: <https://gtmarket.ru/concepts/6898> [Data obrashcheniya: 25.22.2022] [in Rus.]
- [5] Kelímbetov N. Zavist'. Trinadtsat' dialogov (Envy. Thirteen Dialogues). – Moskva: «Khudozhestvennaya literatura», 2011. – S.43-44. [in Rus.]
- [6] Shcherbatykh YU. Obshchaya psikhologiya (General psychology). - Piter, 2008. - Rezhim dostupa: URL: https://www.phantastike.com/common_psychology/gen_psych/html/ [Data obrashcheniya: 25.22.2022] [in Rus.]
- [7] Aristotel'. Ritorika (Rhetoric) // Antichnyye ritoriki. - M., 1978. - S. 93. [in Rus.]
- [8] Tsitaty Bekona (Aristotle. Rhetoric). - Rezhim dostupa: URL: <https://eksmo.ru/interview/10-tsitat-iz-knig-frensisa-bekona-ID4390114/> [Data obrashcheniya: 21.22.2022] [in Rus.]
- [9] Shamionov R. M. Sub'yektivnoye blagopoluchiye lichnosti: psikhologicheskaya kartina i factory (Subjective well-being of the individual: psychological picture and factors). - Saratov, 2008. - 268 s. [in Rus.]
- [10] Zimnyaya I.A. Psikhologiya obucheniya inostrannomu yazyku v shkole (Psychology of teaching a foreign language at school). M.; Prosveshcheniye, 1991. – S.46-48. [in Rus.]
- [11] «Professional'naya napravlennost' pri obuchenii inostrannym yazykam» (Professional orientation in teaching foreign languages). – Rezhim dostupa: <https://apni.ru/article/195-professionalnaya-napravlennost-v-obuchenii> [Data obrashcheniya: 21.12.2022] [in Rus.]

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕДИКТОРЫ УСПЕШНОСТИ СТУДЕНТОВ В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

*Кабдықалымқызы А.¹, Аюпова Г.Т.², Султанова Н.К.³, Акманова Г.Р.⁴

¹докторант, Alikhan Bokeikhan University, Семей, Казахстан,
e-mail: k.assem81@mail.ru

²PhD доктор, Alikhan Bokeikhan University, Семей, Казахстан,
e-mail: gulbarshin63@mail.ru

³к.п.н., Alikhan Bokeikhan University, Семей, Казахстан,
e-mail: wrach100@mail.ru

⁴к.п.н., Alikhan Bokeikhan University, Семей, Казахстан,
e-mail: raxmetollavna@mail.ru

Аннотация. В данной статье автор нацелен на то, чтобы студенты в процессе изучения английского языка быстро овладевали языком, предлагали новые педагогические подходы к решению психологических барьеров с точки зрения собственной позиции, интуиции. Исходя

из того, что философские рассуждения выдающегося литературоведа Н.Келимбетова, написанные им на тему «Лицом к лицу с совестью», рассматривались в пастулатах тринадцати диалогов о вреде зависти в поведении человека. Автор, обращая внимание на многогранность психологических направлений, вытекающих из зависти в творчестве Н.Келимбетова, рассматривал в нем проблему зависти в отношении духовной связи в мудрых речах английских писателей и казахских мыслителей. Он предлагает не только разоблачить последствия зависти, высокомерия, гнева и злости, лени, жадности, сексуальных домогательств, но и использовать их в педагогическом образовании и воспитательном процессе для предупреждения подобных злоупотреблений. Ведь негативные предикторы снижают психологический уровень людей и способствуют распространению негативного отношения к различным аспектам жизни в обществе. На психологическом уровне людей-пессимистов наиболее негативным видом негативных предикторов становится зависть, и педагогическая ориентация в поиске путей ее преодоления не сводилась к тому, чтобы обратить внимание на шедевры философии, литературы всех времен. Поэтому автор статьи обращает внимание на логические постулаты педагогических позиций, которые, в свою очередь, служат опорой поисковым источникам в процессе изучения языка и саморазвития студента.

Ключевые слова: предикат, предсказание, логика, постулат, знак, сознание, педагогика, психология, понятие, мера, отношение, действие, определение

PSYCHOLOGICAL PREDICTORS OF STUDENTS' ACHIEVEMENTS IN LEARNING ENGLISH

*Kabdykalymkyzy A.¹, Ayupova G.T.², Sultanova N.K.³, Akmanova G.R.⁴

^{*1}doctoral student, Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan,
e-mail: k.assem81@mail.ru

²PhD Doctor, Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan,
e-mail: gulbarshin63@mail.ru

³c.p.s., Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan,
e-mail: wrach100@mail.ru

⁴c.p.s., "Alikhan Bokeikhan University", Semey, Kazakhstan,
e-mail: raxmetollavna@mail.ru

Abstract. In this article, the author aims to ensure that students in the process of learning English quickly master the language, offer new pedagogical approaches to solving psychological barriers from the point of view of their own position, intuition. Proceeding from the fact that the philosophical arguments of the outstanding literary critic N.Kelimbetov, written by him on the topic «Face to face with conscience», were considered in the pastulates of thirteen dialogues about the harm of envy in human behavior. The author, paying attention to the versatility of psychological trends arising from envy in the work of N.Kelimbetov, considered in it the problem of envy in relation to the spiritual connection in the wise speeches of English writers and Kazakh thinkers. After all, the author, paying attention to the versatility of psychological trends arising from envy in the work of N.Kelimbetov, considered in it the problem of envy in relation to spiritual connection in the wise speeches of English writers and Kazakh thinkers. He not only exposes the consequences of envy, arrogance, anger and anger, laziness, greed, sexual harassment, causing deadly danger, but also suggests using pedagogical education and the educational process to prevent such abuses. After all, negative predictors reduce the psychological level of people and contribute to the spread of negative attitudes towards various aspects of life in society. At the psychological level of pessimistic people, envy becomes the most negative type of negative predictors, and the pedagogical orientation in finding ways to overcome it was not limited to paying attention to the masterpieces of philosophy and literature of all times. Therefore, the author of the article draws attention to the logical postulates

of pedagogical positions, which, in turn, serve as a support for search sources in the process of language learning and student self-development.

Keywords: predicate, prediction, logic, postulate, sign, consciousness, pedagogy, psychology, concept, measure, attitude, action, definition

Статья поступила 10.04.2023